

QO'CHQOR NORQOBIL HIKOYALARINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti O'zbek Filologiyasi
fakultetining 1- kurs Magistranti Normuminov Laziz Yuldosh o'g'li*

Annotatsiya: Qo'chqor Norqobil hikoyalarining lingvokulturologik tahlili zamonaviy o'zbek adabiyotshunosligida muhim o'rin tutadi. Uning asarlari nafaqat badiiy qiymati, balki til va madaniyat nuqtai nazaridan ham chuqur tahlilga loyiqdir. Lingvokulturologiya sohasida Qo'chqor Norqobilning hikoyalarini o'rganish, ularning til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqligini ochib berishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: hikoya, lingvokulturologik tahlil, til, madaniyat, maqollar, leksik xususiyatlar, adabiyot.

O'zbek adabiyoti milliy madaniyatimizning ajralmas qismi bo'lib, uning tarixiy ildizlari qadim zamonlarga borib tarqaladi. U xalqimizning hayoti, urf-odatlar, qadriyatlari va dunyoqarashini aks ettiruvchi noyob madaniy merosdir. O'zbek adabiyoti orqali biz xalqning ruhiy olamini, uning orzu-umidlari va kechinmalarini chuqurroq anglash imkoniga ega bo'lamiz. Adabiyotning rivojlanishi millatning madaniy taraqqiyotida muhim rol o'ynaydi. O'zbek adabiyoti ko'plab davrlar davomida shakllanib, turli janr va uslublarda boyib bordi. Unda xalq og'zaki ijodi, klassik asarlar, zamonaviy yozuvchilar ijodi o'z ifodasini topdi. Har bir davr adabiyoti o'ziga xos mavzular, obrazlar va til xususiyatlari bilan ajralib turadi. Bugungi kunda o'zbek adabiyoti nafaqat milliy, balki jahon madaniyati kontekstida ham o'z o'rniga ega. Zamonaviy adabiyotimizda yangi mavzular, janrlar va uslublar paydo bo'lib, yosh avlodning dunyoqarashi, milliy o'zlikni anglash jarayoni aks etadi. Shu bois, o'zbek adabiyotini o'rganish va rivojlantirish milliy madaniyatimizni saqlash va boyitishda muhim ahamiyat kasb etadi.[1] Qo'chqor Norqobilning hikoyalari o'zbek xalqining an'anaviy madaniyati, urfodatlari va kundalik hayotining turli qirralarini aks ettiradi. Hikoyalarda ishlatilgan

til o'ziga xosligi bilan ajralib turadi, bu esa ularning lingvokulturologik tahlilini yanada qiziqarli qiladi. Asarlarda ko'p hollarda xalq og'zaki ijodining elementlari, maqollar, matallar, xalqona ifodalar va dialekt so'zlari uchraydi. Bu esa hikoyalarni o'qiyotganda o'quvchiga o'zbek xalqining ruhiyati va dunyoqarashini chuqurroq anglash imkonini beradi. Hikoyalarda tilning turli qatlamlari, jumladan, leksik, morfologik va sintaktik xususiyatlari o'z ifodasini topadi. Qo'chqor Norqobil o'z asarlarida oddiy va tushunarli tilni qo'llagan, bu esa uning hikoyalarni keng auditoriyaga yetkazishga yordam beradi. Shu bilan birga, u o'zbek tilining boyliklarini, so'zlarning ma'no qatlamlarini, ularning madaniy kontekstini chuqur anglab, badiiy matnga singdirgan. Bu jihat uning asarlarini lingvokulturologik nuqtai nazardan o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi. Madaniy kontekst hikoyalarning asosiy tarkibiy qismidir. Qo'chqor Norqobil asarlarida o'zbek xalqining an'anaviy qadriyatlari, oilaviy munosabatlar, urf-odatlar, diniy e'tiqodlar va ijtimoiy hayotning turli jihatlarini yorqin tasvirlangan. Bu jihatlar hikoyalarning tiliga ham o'z ta'sirini ko'rsatgan. Masalan, diniy e'tiqodlarga oid so'zlar va iboralar, xalqona urf-odatlariga xos atamalar, shuningdek, oila va jamiyat munosabatlarini ifodalovchi leksik birliklar asarlarda keng qo'llanilgan. Bu esa o'zbek madaniyatining til orqali qanday aks etishini ko'rsatadi.[2] Qo'chqor Norqobilning hikoyalarda dialekt so'zlari va xalqona talaffuzlar ham uchraydi. Bu esa uning asarlarini o'qiyotganda mintaqaviy madaniyat va til o'ziga xosligini his qilish mumkin. Dialekt so'zlari asarga realizm va jonlilik bag'ishlaydi, shuningdek, o'quvchining asar bilan yanada chuqurroq bog'lanishiga yordam beradi. Lingvokulturologik tahlil nuqtai nazaridan bu jihat asarning til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro ta'sirini yanada boyitadi. Hikoyalarda ishlatilgan metaforalar, obrazlar va boshqa badiiy vositalar ham lingvokulturologik tahlil uchun muhimdir. Ular orqali yozuvchi o'zbek xalqining dunyoqarashi, tabiatga, hayotga bo'lgan munosabatini ifoda etadi. Masalan, tabiat elementlari – quyosh, oy, shamol, suv – ko'pincha ma'naviy va madaniy ramz sifatida ishlatiladi. Bu ramzlar o'zbek xalqining qadriyatlari va e'tiqodlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, til orqali madaniyatni ifodalashning samarali vositasidir.[3]

Qo'chqor Norqobilning hikoyalarida ijtimoiy mavzular ham muhim o'rin tutadi. U o'z asarlarida jamiyatdagi ijtimoiy muammolar, insoniy munosabatlar va qadriyatlar haqida fikr yuritadi. Bu mavzular til orqali ifodalangan bo'lib, ularning lingvokulturologik tahlili jamiyat va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashga yordam beradi. Masalan, ijtimoiy mavzular ko'pincha tilning emotsional va pragmatik qatlamida aks etadi, bu esa asarning madaniy kontekstini yanada boyitadi. Lingvokulturologik tahlilda Qo'chqor Norqobilning hikoyalarida ishlatilgan metaforik va simbolik til elementlari alohida o'rganiladi. Bu elementlar orqali yozuvchi o'zbek xalqining tarixiy tajribalari, qadriyatlari va dunyoqarashini o'quvchiga yetkazadi. Metaforalar ko'pincha xalqning kundalik hayoti, tabiat bilan munosabatlari va ma'naviy qadriyatlari bilan bog'liq bo'lib, ularning tahlili til va madaniyat o'rtasidagi chuqur bog'liqlikni ko'rsatadi.[4] Qo'chqor Norqobil hikoyalarining lingvokulturologik tahlili shuningdek, ularning o'zbek tilining rivojlanishidagi o'rnini ham ko'rsatadi. Uning asarlari o'zbek tilining boyligini, uning ifoda imkoniyatlarini ochib beradi. Shuningdek, yozuvchi tilni yangi badiiy shakllarda qo'llash orqali o'zbek adabiyotining rivojlanishiga hissa qo'shadi. Bu jihat lingvokulturologik tahlil uchun muhim bo'lib, til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro ta'sirni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.[5]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, Qo'chqor Norqobilning hikoyalari lingvokulturologik nuqtai nazardan o'rganilganda, ularning til va madaniyat o'rtasidagi murakkab va boy bog'liqlikni ochib berishi ko'rinadi. Uning asarlarida o'zbek xalqining an'anaviy qadriyatlari, urf-odatlar, madaniyati va tilining o'ziga xosligi badiiy ifoda topgan. Bu esa hikoyalarni nafaqat badiiy asar sifatida, balki madaniy va lingvistik fenomen sifatida ham o'rganishga imkon beradi. Lingvokulturologik tahlil orqali Qo'chqor Norqobil ijodining o'zbek madaniyati va tilining rivojlanishidagi o'rnini yanada aniqroq ko'rinadi. Qo'chqor Norqobilning tilga bo'lgan munosabati, xalqona uslubdan foydalangan holda milliy ruhni yetkazishi lingvokulturologik jihatdan katta ahamiyatga ega. Uning hikoyalari orqali til va madaniyatning uzviy bog'liqligi, xalq tafakkurining badiiy ifodasi yaqqol namoyon bo'ladi. Adib

hikoyalarining lingvokulturologik tahlili shuni ko'rsatadiki, uning asarlari nafaqat badiiy mahorati, balki xalqning milliy dunyoqarashi va turmush tarzini sodda talqin etilishi, qadryatlari va til boyligini chuqur aks ettiradi. Yozuvchining ayrim hikoyalarida tarixiy voqealar ,o'zbek xalqining o'tgan hayoti bilan bog'liq madaniy qatlamlar badiiy tarzda yoritiladi. Bu esa lingvokulturologik jihatdan ularning qadryatlari tizimini o'rganishga imkon beradi. Shunday qilib yozuvchi Qo'chqor Norqobil ijodi lingvokulturologik tadqiqotlar uchun boy manba bo'lib xizmat qiladi va o'zbek adabiy tilining milliy ruhda shakllanishida muhim o'rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmedov, S. "O'zbek adabiyotida lingvokulturologik yondashuvlar". Toshkent: "Sharq", 2022.
2. Karimova, L. "Milliy madaniyat va til: lingvokulturologik tahlil". Samarqand: "Samarqand nashriyoti", 2023.
3. Islomov, D. "Adabiyot va madaniyat: o'zaro bog'liqlik". Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2021.
4. Rustamova, M. "O'zbek hikoyalarining lingvokulturologik tahlili". Namangan: "Norin", 2023.
5. Qodirov, J. "Til va madaniyat: nazariy va amaliy jihatlar". Toshkent: "O'zbekiston", 2022.
6. Tursunova, G. "O'zbek xalq adabiyotida madaniyat ifodasi". Buxoro: "Buxoro nashriyoti", 2023.
7. Sobirov, N. "Lingvokulturologiya asoslari va adabiyot". Toshkent: "Fan va texnologiya", 2021.
8. Yusupova, F. "Hikoya va madaniyat: lingvistik tahlil". Qarshi: "Qarshi nashriyoti", 2022.